

Monitorizarea mass-mediei în campania electorală pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018

Raport nr. 4
12-19 mai 2018

Acest raport este parte a proiectului "Presă în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova" (MEDIA-M), finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și implementat de Internews în Moldova, care are ca scop promovarea dezvoltării mass media independente și profesionale, și crearea unui sector media mai rezistent la presiunile politice și economice. Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Centrului pentru Jurnalism Independent și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

1. Date generale

Scopul și obiectivele proiectului: Monitorizarea și informarea publicului cu privire la comportamentul mass-mediei în campania electorală și accesul concurenților electorali la mass-media. Monitorizarea își propune să analizeze tendințele reportericești care pot afecta performanța instituțiilor mass-media și compromite abilitatea acestora de a oferi publicului informații veridice, echidistante și pluraliste.

Perioada de monitorizare: 20 aprilie – 19 mai 2018

Criteriile de selectare a instituțiilor mass-media supuse monitorizării:

- Audiența / impactul: național, regional
- Tipul de media: audiovizual
- Forma de proprietate: publică, privată
- Limba difuzării: română, rusă

Lista instituțiilor mass-media monitorizate:

Moldova 1 (19:00) – post public, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Prime TV (21:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Canal 2 (19:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limba română;
Publika TV (versiunea online) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Jurnal TV (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română;
NTV Moldova (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile română și rusă;
RTR Moldova (19.30) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile rusă și română;
TV 8 (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în română și rusă;
Pro TV (20.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română;
Accent TV (20.00) – post privat, acoperire regională; difuzează în limbile română și rusă.

2. Cadrul metodologic

A fost monitorizat conținutul integral al principalelor buletine de știri zilnice de la fiecare post de televiziune, fiind analizate materialele cu caracter electoral direct și indirect. Materialele au fost supuse unei evaluări de conținut și de context, pentru a determina dacă sunt favorabile sau defavorabile unui sau altui partid/unei sau altei formațiuni politice. De asemenea, materialele au fost analizate conform următoarelor criterii de reflectare obiectivă:

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic: Potrivit Codului deontologic al jurnalistului, știrile trebuie să fie imparțiale și obiective și să nu favorizeze anumite partide/grupuri/persoane în detrimentul altora. Prezența elementelor discriminatorii în cadrul reportajelor și știrilor reprezintă un prim criteriu de prezentare a realității prin prisma opiniilor jurnalistului. Filtrarea știrilor și analiza minimă a istoriei și contextului, de asemenea, vorbesc despre apărarea intereselor anumitor actori, dar nu ale publicului larg.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie:

Pentru a fi corecte și echilibrate, materialele trebuie să prezinte toate părțile vizate, în special când e vorba de subiecte controversate, și să trateze în mod egal oponentii. De asemenea, mass-media trebuie să asigure accesul la o multitudine de păreri diverse care ar ajuta auditoriul să-și creeze propria opinie asupra celor întâmplate.

Limbajul și imaginile utilizate:

Exagerările și limbajul licențios utilizat în mod deliberat – cum ar fi limbajul peiorativ sau etichetele atribuite anumitor persoane sau organizații, precum și imaginile manipulate astfel încât anumite părți să apară în lumină negativă – ridică grave semne de întrebare cu privire la respectarea standardelor etice și profesionale. Comportamentul etic al jurnaliștilor este pus la îndoială de cele mai multe ori atunci când imaginile prezintă aspecte ce nu corespund realității, când acestea sunt trucate, dar și atunci când anumite știri sunt ilustrate cu imagini ce nu au legătură cu textul.

Acronime utilizate în raport:

Partidul Acțiune și Solidaritate – PAS
Partidul Demnitate și Adevăr – PPDA
Partidul Democrat – PD
Partidul Democrația Acasă – DA
Partidul Liberal Democrat din Moldova – PLDM
Partidul Liberal din Moldova – PL
Partidul Nostru – PN
Partidul Național Liberal – PNL
Partidul Popular – PP
Partidul Ruso-Slavean – PRS
Partidul Socialiștilor din Republica Moldova – PSRM
Partidul Societății Progresiste – PSP
Partidul Unității Naționale – PUN

3. Datele monitorizării

Moldova 1

Implicarea în campania electorală

În perioada 12-19 mai 2018, postul public de televiziune Moldova 1 a continuat să reflecte activ subiectele electorale. În cele 8 buletine de știri analizate, Moldova 1 a avut 34 de materiale cu caracter electoral direct și indirect. Majoritatea acestora au prezentat declarațiile candidaților în alegeri, făcute fie în conferințe de presă, fie la întâlniri cu alegătorii sau prin postări pe rețelele de socializare. Postul public a inclus în buletine și materiale privind procesul electoral – tipărirea buletinelor de vot, modalitatea de verificare a corectitudinii listelor electorale, dar și decizia Curții de Apel cu privire la menținerea deciziei primei instanțe de excludere din cursa electorală a Reghinei Apostolova, candidata Partidului Șor, rapoarte de monitorizare ale societății civile și CCA cu privire la comportamentul Moldova 1 în alegeri, sondaje de opinie și altele. Cele mai multe știri au vizat campania electorală pentru funcția de primar al municipiului Chișinău, dau a fost inserat și un subiect despre campania unui candidat pentru funcția de primar al municipiului Bălți.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Din cele 33 de știri cu caracter electoral direct difuzate de Moldova 1 în perioada de referință, marea majoritate au prezentat informația echidistant, fără abateri de la normele deontologice. Faptele au fost separate de opinie, în știri fiind incluse, cel mai adesea, doar declarațiile concurenților.

Majoritatea materialelor au prezentat promisiunile concurenților electorali, care au identificat problemele din Chișinău și au venit cu soluții pentru acestea. În total, cele mai multe apariții directe le-au avut Ion Ceban, PSRM (șase), Silvia Radu, candidată independentă (cinci),

urmași de Valeriu Munteanu, PL (patru), Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM (trei) și Constantin Codreanu, PUN (trei). La postul public de televiziune au mai avut apariții directe Alexandra Can, PNL (o știre) și Maxim Brăila, Partidul Popular (o știre). Dintre candidații din Bălți, o apariție directă a avut doar Pavel Verejan, Partidul Șor (o știre).

De notat că ceilalți patru concurenți electorali înscriși în campania pentru Primăria Chișinău, care au rămas în afara buletinelor de știri, au avut apariții publice fie la dezbateri electorale (inclusiv organizate de compania publică Teleradio-Moldova), fie pe rețelele de socializare, acestea însă nu au fost reflectate de radiodifuzorul public. De exemplu, la 15 mai, prin intermediul unei rețele de socializare, Vasile Costiuc, DA, a acuzat mass-media că l-ar *boicota*, postul public însă a ignorat postarea respectivă. În contrast, în câteva cazuri Moldova 1 a preluat postări de ale Silviei Radu sau Ion Ceban, acești doi candidați beneficiind și de reflectarea evenimentelor de campanie, având apariții aproape zilnice în buletinele radiodifuzorului public. Aceasta indică asupra unui tratament preferențial al unor candidați și asupra neoferirii accesului egal în știri pentru toți candidații în alegeri.

De remarcat că Moldova 1 nu a inclus în buletinul din 18 mai știrea privind raportul de monitorizare a campaniei electorale al Promo-Lex, care se referea la abaterile din partea unor candidați, inclusiv ale Silviei Radu și ale lui Ion Ceban.

De menționat că în cazul lui Valeriu Munteanu, PL, marea majoritate a materialelor în care acesta a avut apariții directe au inclus acuzații la adresa altor concurenți electorali, o singură știre axându-se pe programul electoral al acestuia. La fel, în cazul lui Constantin Codreanu, PUN, știrile conțineau fie acuzații la adresa actorilor electorali, fie răspundeau acuzațiilor la adresa sa, o singură știre prezentând acțiuni din programul său electoral.

Cele mai multe apariții directe în context pozitiv le-a avut Ion Ceban, PSRM – șase, acesta fiind și menționat în trei materiale în context neutru, negativ și pozitiv, și Silvia Radu – cinci apariții directe în context pozitiv, o mențiune neutră și alta negativă. Valeriu Munteanu a fost vizat de trei ori în context neutru și o dată pozitiv, Andrei Năstase – de trei ori în lumină pozitivă, fiind menționat și în context neutru și negativ, Constantin Codreanu – mai mult neutru (două) și pozitiv (una), și Maxim Brăila și Alexandra Can – câte o apariție directă în context pozitiv.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Postul public de televiziune Moldova 1 a asigurat spațiu de emisie pentru șapte din cei 11 candidați electorali din Chișinău și pentru unul din cei opt candidați la Primăria Bălți. De cele mai multe ori, știrile difuzate au inclus opinia unei singure surse (de regulă candidații) fără a completa materialele cu informație de context atunci când era necesar. Printre alte surse au figurat reprezentanți ai CEC, ai consiliilor electorale de circumscripție, ai PDM sau ai societății civile.

În perioada monitorizată, postul public de televiziune a difuzat cinci știri controversate care au conținut acuzații directe la adresa unor candidați în alegeri. În marea majoritate a cazurilor – patru din cinci – Moldova 1 a inclus părerea ambelor părți implicate în conflict, echilibrând informația. Singurul material dezechilibrat a fost cel din 14 mai, în care Valeriu Munteanu, PL, îi acuză pe Ion Ceban, PSRM, Silvia Radu, candidată independentă, și Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM, că ar avea programe electorale slabe, în știre fiind inclusă doar replica lui Ion Ceban. Reporterul menționează că Silvia Radu și Andrei Năstase nu au comentat acuzațiile, și nici nu este clar dacă reporterul i-a abordat direct și aceștia au refuzat să comenteze sau că acești candidați nu au făcut declarații publice cu privire la acest subiect.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada 12-19 mai 2018, la postul public de televiziune Moldova 1 nu au fost înregistrate cazuri de utilizare a limbajului discriminatoriu la adresa concurenților electorali și nici imagini care ar fi deformat realitatea și ar fi creat premise pentru a pune la îndoială respectarea standardelor etice și profesionale.

Prime TV

Implicarea în campania electorală

Pe 5 aprilie 2018, „General Media Grup Corp.” S.R.L., deținătoarea licenței de emisie pentru postul Prime TV, a înștiințat Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) că postul de televiziune „nu va reflecta campania electorală pentru alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018”. În Declarația înregistrată de CCA la 6 aprilie 2018, radiodifuzorul mai anunță că nu va organiza dezbateri electorale televizate și nu va difuza publicitate electorală gratuită sau contra plată.

În perioada 12-19 mai 2018, în jurnalul informativ cotidian „Primele știri” de la ora 21.00, Prime TV a difuzat 24 de materiale cu tangență electorală directă sau indirectă, excepție făcând jurnalul din 13 mai 2018, care nu a conținut știri relevante prezentei monitorizării. Știrile difuzate în această perioadă au vizat preponderent activitățile de campanie ale candidatei independente Silvia Radu și susținerea unor agenți economici pentru campania inițiată de ea „Fă ceva bun pentru Chișinău”. Prime TV a difuzat mai multe subiecte despre lucrările de amenajare a urbei, finanțate din bugetul municipalității, în majoritatea cazurilor reporterii menționând că este vorba de acțiuni inițiate de Silvia Radu când dânsa exercita funcția de primar general interimar. De asemenea, au fost reflectate selectiv unele acuzații lansate de concurenții electorali, rezultatele unor sondaje de opinii, excluderea din cursa electorală a candidatei Partidului Șor Reghina Apostolova, programul de lucru al Agenției Servicii Publice în ziua și preziua alegerilor, interviuri cu primo-votanții, dar și materiale care i-au pus într-o lumină nefavorabilă pe principalii contracandidați ai Silviei Radu. Majoritatea știrilor cu caracter electoral au fost similare cu cele de la postul Canal 2, cu mici diferențe între expresiile/frazele utilizate, iar în știri au fost utilizate și interviuri oferite de diverși protagoniști posturilor de televiziune Publika TV sau Canal 3.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În pofida declarației că nu va reflecta campania electorală, Prime TV a mediatizat activ, însă selectiv, unele activități de campanie – preponderent evenimentele care au promovat-o direct sau indirect pe candidata independentă Silvia Radu sau cele care i-au discreditat pe oponentii acesteia și ai Partidului Democrat. Reportajele care au vizat-o direct sau indirect (nouă) pe Silvia Radu au prezentat-o exclusiv în context pozitiv, informația fiind selectată pentru a demonstra implicarea ei personală în diferite activități, avantajele acesteia față de alți concurenți și susținerea pe care i-o acordă oamenii. Astfel, în reportajul intitulat sugestiv „*Flori pentru Silvia Radu*” (12 mai 2018) despre plantarea florilor în centrul Capitalei, reportera accentuează implicarea personală a candidatei: „*Candidatul independent la funcția de primar al Capitalei Silvia Radu alături de fiica ei Nicoleta le-a dat o mână de ajutor voluntarilor care au sădit florile*”, iar sursele intervievate o laudă (una din surse spune: „*Admirăm frumusețea asta nemaipomenită și pe doamna Silvica lucrează, o admirăm*”; altă sursă: „*Ea mai mult acționează, dovedește prin fapte, decât prin vorbe și panouri care costă. Mai bine o floare, un copac, de făcut altceva frumos pentru chișinăuieni*”). Și în alte buletine de știri au fost incluse câte cel puțin una, deseori două, iar uneori și trei reportaje care au favorizat-o direct și/sau indirect pe Silvia Radu (15 mai 2018: *Casa de cultură din Tohatin a fost dotată cu climatizoare de către un agent economic care susține campania Silviei Radu „Fă ceva bun pentru Chișinău”*; 16 mai 2018, două materiale de promovare a candidatei: 1) *Teren de joacă pe strada Alba Lulia amenajat de către un agent economic care susține campania Silviei Radu*, 2) *Marcaj rutier în parcul Valea Morilor*, se menționează că dispoziția privind efectuarea lucrărilor a fost semnată de Silvia Radu când exercita funcția de primar general interimar; 17 mai 2018, două materiale: 1) *Drumuri în reparații în mai multe cartiere, se spune că anul acesta municipalitatea a alocat suma de 85 milioane de lei pentru reparații*, 2) *Instalarea semafoarelor pe strada Petricani. Se concretizează că municipalitatea a plătit 600 de mii de lei și că a fost ultima dispoziție a Silviei Radu în funcția de primar interimar și că ea ar fi vizitat locul să se convingă*

că *semafoarele funcționează*; 18 mai 2018, trei materiale de promovare: 1) Declarațiile Silviei Radu în ultima zi de campanie (a fost unicul candidat care a beneficiat de mediatizare a conferinței de presă la finalul campaniei electorale; reportera a prezentat detaliat realizările și intențiile candidatei), 2) Un agent economic susține campania inițiată de Silvia Radu „Fă ceva bun pentru Chișinău!” și a amenajat un teren de volei, este prezentat un interviu oferit de antreprenor postului Publika TV, reporterul amintește alte acțiuni care s-au desfășurat în cadrul acestei campanii, pe fundalul imaginilor cu Silvia Radu și fiica ei care sădesc flori, 3) Reportaj despre electrobuzul care a fost adus pentru testări în Capitală, se menționează că electrobuzul a venit la Chișinău în urma negocierilor dintre Silvia Radu și președintele Belarusului, Alexandr Lukașenko. De notat că în toate aceste materiale au fost incluse aprecieri exclusiv pozitive din partea cetățenilor la tema subiectelor prezentate de reporteri pe o tonalitate laudativă, fapt care demonstrează caracterul părtinitor al relatărilor jurnalistice.

În contrast, materialele care i-au vizat, selectiv, pe unii dintre concurenții Silviei Radu în scrutin, au conținut informații care îi prezintă pe respectivii candidați într-o lumină negativă, îi iau în derâdere, iar în unele cazuri au fost prezentate și informații denaturate, cu scopul clar de discreditare. Astfel, candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, a fost vizat în această perioadă aproximativ de tot atâtea ori ca și Silvia Radu – opt mențiuni directe. Însă de fiecare dată acest candidat a fost prezentat într-un context negativ. Reporterii și prezentatorii postului au inclus în materiale propriile opinii și etichetări în adresa candidatului, iar unele date și informații au fost intenționat denaturate pentru a-l discredita. De exemplu, în jurnalul de știri din 15 mai 2018 a fost inserat un material tendențios, cu referite la declarațiile lui Andrei Năstase că ar fi hărțuit de sursele mediatic controlate de exponenții puterii. Reportajul „Se simte hărțuit” începe cu enunțul: „*Trăiește pe picior mare, are în proprietate 11 case, este lider al unui partid politic și fost candidat în alegerile prezidențiale, dar se simte hărțuit în Republica Moldova*”, după care urmează unele afirmații despre familia și în special despre proprietățile candidatului, fără a spune nimic despre esența declarațiilor privind hărțuirea mediatică. Prime TV insistă că politicianul are în proprietate 11 case, cu toate că în declarația acestuia acestea figurează ca bunuri imobile, majoritatea fiind construcții auxiliare, și nu case de locuit. În edițiile din 16 și 17 mai 2018, Prime TV a difuzat alte două materiale dezechilibrate, îndreptate spre discreditarea lui Andrei Năstase, în care s-au făcut speculații, în baza unui articol publicat de portalul Deschide.md, referitor la legalitatea privatizării actualului sediul al Partidului „Platforma Demnitate și Adevăr” de către Vasile Năstase, fratele candidatului. În materiale se afirmă că s-a produs o ilegalitate, cu implicarea lui Vasile Năstase și a unor foști angajați ai Primăriei Chișinău din perioada când a avut loc privatizarea. În jurnalul din 18 mai 2018 postul a difuzat un alt reportaj prin care candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase a fost prezentat într-un context care îl discreditează. Este vorba de o acțiune a lui Vadim Ungureanu, care a instalat vizavi de Primărie o sculptură asemănătoare cu „Manneken Pis” din Bruxelles, doar că este întruchipat Andrei Năstase, iar Ungureanu ar fi declarat că astfel a vrut să atragă atenția asupra lipsei toaletelor publice în Chișinău. În relatarea jurnalistică despre această acțiune a fost prezentată și imaginea de la unul din protestele anterioare din Chișinău, cu „pantalonii uzi” ai lui Năstase.

Ceilalți concurenți electorali au apărut mai rar în această perioadă la Prime TV. Astfel, candidata Partidului Șor, Reghina Apostolova, exclusă din cursa electorală, a fost prezentată în context mai mult negativ într-un reportaj detaliat de la Curtea de Apel (14 mai 2018). O singură dată a fost vizat și candidatul PL, Valeriu Munteanu (15 mai 2018), în contextul acuzațiilor pe care acesta i le-a adus lui Andrei Năstase că nu vrea să participe la dezbateri cu el „de frică” și că programul electoral al acestuia este antieuropean. La finele reportajului, postul notează că, potrivit sondajelor, nici Năstase, nici Munteanu nu vor accede în turul al doilea al scrutinului. În două materiale a fost vizat indirect candidatul la funcția de primar din municipiul Bălți din partea Partidului Nostru, Nicolai Grigorișin, contextul fiind negativ. Astfel, la 14 mai 2018, în reportajul „Ședință cu scandal” de la ședința celulei anticriză la tema problemelor din Bălți legate de evacuarea deșeurilor, se aduc mai multe acuzații în adresa primăriei, conducerea căreia este asigurată anume de reprezentanții Partidului Nostru. În alt

material, difuzat la 17 mai 2018, se relatează despre declarația din Moscova a lui Renato Usatîi, liderul acestui partid, prin care acesta anunță că nu va putea participa în calitate de candidat din diasporă la viitoarele alegeri parlamentare deoarece în lege a fost inclusă obligația candidatului de a se prezenta personal pentru înregistrare. Prime TV precizează că acesta se ascunde de justiția din Moldova.

Două din știrile Prime TV au relatat despre sondajele de opinii făcute publice în această perioadă și de fiecare dată Silvia Radu a fost prezentată ca favorită a campaniei, chiar dacă doar unul din sondaje arată asta. Astfel, pe 14 mai 2018, într-un singur reportaj au fost prezentate două sondaje: unul realizat de Intellect Group, care arată că în primul tur al scrutinului în Capitală candidata independentă Silvia Radu va acumula 31%, iar candidatul PSRM Ion Ceban 22,8%, și rezultatele Barometrului opiniei publice (BOP) care arată cu totul alte cifre, și anume: Ion Ceban – 30%, Silvia Radu – 23%. Cu toate acestea, esența reportajului este că Silvia Radu este favorita scrutinului, iar reporterul spune doar că „*BOP a confirmat că în turul doi se vor bate Silvia Radu și Ion Ceban*” fără să remarce discrepanța foarte mare dintre cele două sondaje. Unui dintre autorii primului sondaj, Ian Lisnievski, director Intellect Group, este prezentat în reportaj doar cu analiza părților forte ale Silviei Radu și ale părților slabe ale lui Andrei Năstase, care se plasează în acest sondaj pe locul trei. În jurnalul de a doua zi, 15 mai 2018, la aceste sondaje se revine în cadrul emisiunii de autor „De facto” a lui Valeriu Frumusachi, care a fost inclusă în jurnalul de știri. Într-o manieră foarte părtinitoare și dezechilibrată, prezentatorul analizează rezultatele sondajelor, prezentându-i în mod partizan pe concurenți: de exemplu, că ratingul Silviei Radu se datorează faptului că ea nu s-a implicat în show-uri politice, iar reprezentatul PPDA va obține un scor sub toate așteptările, citat: „*Deși a scos la luptă toate armele din dotare și a făcut uz de trâmbețe și surle, Andrei Năstase acumulează sub 18% din sufragii, mult prea puțin pentru salvatorul autodeclarat al națiunii sau Făt-Frumosul națiunii, așa cum l-au botezat fanii*”. Despre candidatul PSRM, Ion Ceban, prezentatorul spune că are un profil controversat și uneori isteric, iar în final amintește de o zicală atribuită lui Esop: „*Cu cât e mai mică mintea, cu atât e mai mare îngâmfarea*”, cu aluzie clară în primul rând la Andrei Năstase. Includerea unei emisiuni de autor, cu analize subiective și manipulative, în calitate de rubrică a unui jurnal de știri, indică asupra dorinței Prime TV de a accentua mesajele electorale părtinitoare pe care le-a transmis în această campanie electorală.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Majoritatea materialelor monitorizate au prezentat o singură perspectivă asupra subiectului abordat, pluralismul de opinie nu a fost asigurat, deseori materialele fiind inspirate dintr-o singură sursă. De asemenea, în cazul celor șase materiale controversate nu a fost oferit dreptul la replică celor acuzați sau criticați sau oferirea acestui drept a fost mai mult mimată și nu s-a referit nemijlocit la acuzațiile aduse. Astfel, în materialul din 12 mai 2018 despre situația de criză legată de evacuarea deșeurilor la Bălți sunt aduse acuzații primăriei și serviciilor municipale, sunt prezentați cetățeni revoltați și medici care avertizează asupra pericolului unei epidemii, sunt arătate imagini preluate de la TVN Bălți cu tomberoane arhipline, însă nu este prezentată poziția autorităților/serviciilor municipale care ar explica cauzele acestei situații. La 15 mai 2018 este mediatizată declarația Partidului Democrat, în care se spune că două partide, PSRM și PL, „*nu au dreptul moral să pretindă să mai conducă vreodată*”, însă replică reprezentanților acestor partide lipsește. În același jurnal de știri nu a fost prezentată opinia/poziția candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, cu privire la acuzațiile lansate de Valeriu Munteanu, candidat PL, că programul electoral al lui Năstase ar fi unul antieuropean, dar și în reportajul despre proprietățile acestuia.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada de raport, în materialele difuzate de Prime TV au fost înregistrate câteva cazuri de utilizare a unui limbaj inadecvat în raport cu anumiți candidați, inclusiv etichete, expresii și

imagini jignitoare. În emisiunea de autor „De facto”, încorporată în jurnalul de știri din 15 mai, Andrei Năstase, candidat PPDA/PAS/PLDM, a fost etichetat „*salvator autodeclarat al națiunii sau Făt-Frumosul națiunii, așa cum l-au botezat fanii*”, s-a spus că este arogant și că ar fi admis „*atacuri furibunde, uneori indecente la adresa unioniștilor*”. În aceeași parte a jurnalului, despre Ion Ceban se spune că ar avea un profil „*uneori isteric*”. În raport cu candidatul Andrei Năstase s-a recurs la selectarea unor imagini pentru a-l pune în lumină negativă sau a-l ridiculiza (15 mai 2018: reportajul „Se simte hărțuit” despre proprietățile candidatului; 18 mai 2018: reportajul despre acțiunea lui Vadim Ungureanu).

Canal 2

Implicarea în campania electorală

„Telestar Media” S.R.L., deținătoarea licenței de emisie pentru postul Canal 2, a înștiințat Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) despre faptul că postul de televiziune „nu va reflecta campania electorală pentru alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018”. În Declarația înregistrată de CCA pe 6 aprilie 2018, radiodifuzorul mai anunță că nu va organiza dezbateri electorale televizate și nu va difuza publicitate electorală gratuită sau contra plată.

Potrivit datelor monitorizării, în perioada 12-19 mai 2018, în cadrul principalului buletin de știri „Reporter” de la ora 19.00, postul Canal 2 a difuzat 20 de materiale care au vizat campania electorală, direct sau indirect. Cele mai multe materiale s-au referit la evenimentele cu implicarea candidatei independente la funcția de primar Silvia Radu, care o promovează direct sau indirect pe aceasta. Postul a mai informat despre excluderea definitivă din cursa electorală a candidatei Partidului Șor, Reghina Apostolova, despre sondajele electorale publicate în această perioadă, dar a difuzat și materiale care i-au prezentat în context negativ pe alți concurenți electorali, preponderent pe Andrei Năstase, candidatul PPDA/PAS/PLDM.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Tematica materialelor cu tentă electorală difuzate de Canal 2 a fost aceeași ca și la postul Prime TV, unele materiale fiind aproape identice, cu mici diferențe ce țin de structură sau citate incluse. De remarcat că în reportaje au fost utilizate și interviuri oferite de diverși protagoniști posturilor de televiziune Prime TV, Publika TV sau Canal 3. Unghiul de abordare a subiectelor a fost similar celui de la Prime TV, fiind scoase în prim-plan doar realizările candidatei independente Silvia Radu. În total, candidata independentă Silvia Radu a fost vizată direct sau indirect în 11 din cele 20 de materiale relevante difuzate de Canal 2, în șapte cazuri fiind vorba de promovarea directă a acesteia. Printre astfel de materiale se numără reportajul din 12 mai 2018, intitulat „*Parcul central prinde culoare*” despre plantarea florilor în cadrul campaniei „*Fă ceva bun pentru Chișinău*”, cu aceleași aprecieri pozitive pentru Silvia Radu ca și în cazul reportajului de la Prime TV, inclusiv afirmațiile unor locuitori ai capitalei: „*Admirăm frumusețea asta nemaipomenită și pe doamna Silvica lucrează, o admirăm*” și „*Ea mai mult acționează, dovedește prin fapte, decât prin vorbe și panouri care costă*”; 15 mai 2018 – reportaj despre dotarea casei de cultură din Tohatin cu climatizoare de către un agent economic care susține campania Silviei Radu; 16 mai 2018 – reportaj despre marcajul rutier în parcul Valea Morilor, în care se menționează că dispoziția privind efectuarea lucrărilor a fost semnată de Silvia Radu care candidează independent, iar una din surse (intervieată de postul Canal 3) afirmă: „*молодец, Сильвия Раду получает десятку*” (*Bravo, Silvia Radu, primește nota 10*); în reportajul intitulat „*Tot mai mulți susțin campania lansată de Silvia Radu*” se relatează despre terenul de joacă de pe strada Alba Iulia amenajat de către un agent economic care susține campania Silviei Radu; 18 mai 2018 – un agent economic susține campania „*Fă ceva bun pentru Chișinău*” și amenajează un teren de volei la Ciocana, știrea incluzând detalii despre alte acțiuni în cadrul acestei campanii și imagini cu Silvia Radu și fiica ei care sădesc flori.

Al doilea candidat din punct de vedere al vizibilității la Canal 2 a fost Andrei Năstase, candidatul PPDA/PAS/PLDM. El a fost vizat în total, în șase materiale, însă toate l-au prezentat în context negativ, care îl defavorizează (14 mai 2018: în reportajul despre sondajele de opinie realizate de Intellect Group și Barometrul opiniei publice (BOP) s-a accentuat că Silvia Radu va intra în turul doi, iar Andrei Năstase nu, fiind subliniate „punctele slabe” ale acestuia; 15 mai 2018 – două materiale: 1) un reportaj despre proprietățile lui Andrei Năstase cu interpretarea tendențioasă a unor date și cifre, 2) un material din care reiese că Andrei Năstase refuză să participe la dezbateri alături de Valeriu Munteanu pentru că îi este frică și are un program electoral antieuropean; 16 mai 2018: Andrei Năstase și Jurnal TV o hărțuiesc pe Silvia Radu; 18 mai 2018: reportaj despre acțiunea lui Vadim Ungureanu și statueta gen „Manneken Pis” și imaginile cu „pantalonii uzi” ai lui Năstase).

Cealalți candidați au fost ignorați sau vizați mult mai rar: Valeriu Munteanu, PL – de două ori, o dată în context mai mult neutru (când a lansat acuzații la adresa lui Năstase, 15 mai 2018), și o dată în context negativ (declarația PDM că două partide, PL și PSRM, nu au dreptul moral să conducă Chișinăul, 15 mai 2018); Ion Ceban, PSRM – de două ori în context negativ („*Radu, în fața lui Ceban*”, despre sondajele de opinie, 14 mai 2018; declarația PDM că două partide, PL și PSRM, nu au dreptul moral să conducă Chișinăul, 15 mai 2018), Reghina Apostolova, Partidul Șor – mai mult negativ (știrea despre excluderea definitivă din cursă, 14 mai 2018). Candidatul Partidului Nostru pentru primăria municipiului Bălți, Nicolai Grigorișin, a fost vizat indirect în trei materiale, toate în context negativ (criza deșeurilor la Bălți, 12 mai 2018 și 16 mai 2018; comentariile la declarația lui Renato Usatîi că nu va putea candida din partea diasporei la parlamentare din 2018 din cauza normei legale care îl obligă să se înregistreze personal).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Ca și în cazul Prime TV, majoritatea materialelor cu caracter electoral de la Canal 2 nu au asigurat principiul pluralismului de opinie. De asemenea, în cazul celor șase materiale relevante controversate nu a fost oferit dreptul la replică celor acuzați sau criticați (12 mai 2018 și 16 mai 2018: reportajele despre situația de criză legată de evacuarea deșeurilor la Bălți nu a conținut poziția autorităților/serviciilor municipale care ar explica cauzele producerii acestei situații; 15 mai 2018: declarația Partidului Democrat că PSRM și PL, „*nu au dreptul moral să pretindă să mai conducă vreodată*” nu a fost completată cu replica reprezentanților acestor partide; 15 mai 2018: a lipsit opinia/poziția candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, în reportajul despre acuzațiile lui Valeriu Munteanu la adresa sa, și în reportajul despre proprietățile acestuia).

Nu au fost prezentate nici reacțiile concurenților electorali la rezultatele sondajelor de opinie, prezentate în jurnalul de știri din 14 mai 2018.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada monitorizată, Canal 2 a recurs la selectarea unor imagini pentru a-l pune în lumină negativă sau a-l ridiculiza pe candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase (15 mai 2018 – reportajul despre proprietățile candidatului; 18 mai 2018 – reportajul despre acțiunea lui Vadim Ungureanu). De asemenea, Canal 2 a recurs la etichete în materialele care l-au vizat pe Andrei Năstase – 16 mai 2018, materialul în care Silvia Radu a fost prezentată ca victimă a hărțuirii din partea lui Andrei Năstase și a postului Jurnal TV, care aparține „*penalului fugar Victor Țopa care este nașul de cununie al lui Andrei Năstase*”.

Publika TV

Implicarea în campania electorală

Pe 5 aprilie 2018, „General Media Grup Corp.” S.R.L., deținătoarea licenței de emisie pentru postul Publika TV a înștiințat Consiliul Coordonator al Audiovizualului despre faptul că postul de televiziune „nu va reflecta campania electorală pentru alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018”. În *Declarația* înregistrată pe 6 aprilie de către CCA, radiodifuzorul mai anunță că nu va organiza dezbateri electorale televizate și nu va difuza publicitate electorală gratuită sau contra plată.

În perioada 12-19 mai 2018, însă, postul privat de televiziune cu acoperire națională Publika TV a difuzat 30 de subiecte cu caracter electoral. Subiectele au vizat activitățile de campanie ale candidatei independente Silvia Radu (12), acuzații la adresa candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase (12), rezultatele sondajelor de opinie prezentate în această perioadă, decizia definitivă privind excluderea din cursă a candidatei Partidului Șor Reghina Apostolova, apelul PDM către alegători și informații generale despre procesul electoral.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Postul de televiziune Publika TV a respectat principiul imparțialității și al obiectivității doar în cazul prezentării informațiilor generale despre procesul electoral (două subiecte difuzate pe 18 mai și două – pe 19 mai). În toate celelalte cazuri, la relatarea subiectelor electorale nu s-a ținut cont de acest principiu. Candidata independentă Silvia Radu a fost favorizată clar în toate materialele, iar candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase – defavorizat în mod evident în toate subiectele. Alți patru candidați la funcția de primar al municipiilor Chișinău și Bălți (Ion Ceban – PSRM, Valeriu Munteanu – PL, Alexandr Usatâi – PSRM și Nicolai Grigorișin – PN), au fost menționați în context neutru, Ion Ceban fiind parțial defavorizat în subiectul despre datele sondajelor de opinie făcute publice în perioada monitorizată, iar Valeriu Munteanu – într-un subiect legat de averile sale și de șansele sale de a câștiga funcția de primar. Astfel, postul a informat că Silvia Radu, candidată independentă, „a plantat un covor din flori în parcul Ștefan cel Mare și Sfânt” cu ajutorul unui agent economic, după ce „ani la rând, pentru aceste acțiuni erau cheltuiți banii publici” (12 mai) și „ar obține cele mai multe voturi la alegerile locale” (14 mai). De asemenea, „persoanele care se adăpostesc în centrul de pe strada Haltei au început să fie încadrați în câmpul muncii”, după ce „ideea a venit de la Silvia Radu, atunci când se afla în funcția de primar interimar al capitalei” (14 mai). Tot datorită „campaniei lansate de candidata independentă Silvia Radu, în casa de Cultură din Tohatin au fost instalate aparate de aer condiționat” (15 mai), „un teren de joacă pentru copii a fost amenajat la Buiucani”, un altul „reamenajat la îndemnul Silviei Radu” (16 mai), iar „în sectorul Ciocana va fi amenajat un teren sportiv” (18 mai). Nu în ultimul rând, Publika TV a afirmat într-un material difuzat pe 18 mai că „Silvia Radu este unicul candidat la Primărie care nu s-a promovat prin intermediul bannerelor, ci prin lucruri concrete pentru oraș”. În total, Silvia Radu a fost avantajată de 12 materiale pozitive.

De cealaltă parte, candidatul PPDA/PAS/PLDM a apărut doar în context negativ și a fost defavorizat de cele 12 produse mediatică în care a fost vizat. De exemplu, în subiectul despre datele sondajelor de opinie este citat directorul companiei sociologice care a realizat studiul: „printre punctele slabe (ale lui Andrei Năstase) putem menționa faptul că nu a reușit să obțină susținerea electoratului de dreapta, iar mai concret, a partidului unionist, iar a doua parte slabă este că s-a lansat fără să se consulte cu partidul său de coaliție, PAS” (14 mai). Dincolo de tendențiozitate, nu este clar cum au fost trase aceste concluzii, or autorul nu demonstrează că ar fi vorba despre afirmațiile cetățenilor chestionați. În același subiect se menționează că „Valeriu Munteanu și Andrei Năstase sunt candidații în care oamenii au cea mai puțină încredere”.

Lipsa imparțialității și defavorizarea lui Andrei Năstase sunt evidente și în alte materiale, din care vom cita doar câteva. Un material difuzat pe 15 mai începe astfel: „Andrei Năstase se plânge că se simte hărțuit în Moldova, deși are 11 case, un partid politic și protestează toată ziua”. Pe 16 mai postul difuzează un subiect în care se afirmă că „Năstase declară că va lupta cu mafia din Chișinău, dar înainte a avut grijă să preia ilegal clădirea în care își ține partidul. Declarațiile electorale ar putea să-l coste scump pe Andrei Năstase. PPDA ar putea rămâne

fără sediu, iar fratele său, Vasile Năstase, să fie cercetat penal. Cel puțin asta reiese din declarațiile făcute de candidatul PPDA. Năstase a promis că va atrage la răspundere toate persoanele care au preluat în mod fraudulos imobilele publice...". În continuare, pe 18 mai, postul TV difuzează un material intitulat „Andrei Năstase își umilește propria mamă. A obligat-o să vină la Chișinău pentru a participa la lansarea lui în cursa electorală”. Tonul acuzator este utilizat și în conținutul propriu-zis al știrii: „se prezintă demn, onest, și spune că își iubește foarte mult mama. În realitate...continuă să o umilească pe cea care i-a dat viață”... Tot pe 18 mai, Publika TV a difuzat imagini însoțite de următorul text: „protest inedit cu Andrei Năstase în centrul capitalei. În ce ipostază jenantă l-au văzut trecătorii pe liderul PPDA”, subiectul fiind despre o statuie de tipul „Manneken Pis” din Bruxelles, care îl intruchipează pe Andrei Năstase. Nu în ultimul rând, Andrei Năstase, dar și Valeriu Munteanu au fost vizați în subiectul „Averile impresionante ale lui Andrei Năstase și Valeriu Munteanu: mii de euro, case de lux și loturi de teren”, difuzat pe 18 mai. Materialul se bazează pe articole scrise de alte instituții mediatice, iar Andrei Năstase este numit „finul de cununie al oligarhului condamnat penal Victor Țopa”.

De asemenea, încălcarea principiului obiectivității iese în evidență în cazul prezentării de către postul Publika TV a datelor sondajelor de opinie. Făcând abstracție de faptul că este vorba despre un studiu sociologic, cu marjă de eroare și care prezintă niște tendințe și nu realitatea, postul anunță, într-un subiect difuzat pe 14 mai, că „Radu și Ceban VOR merge în turul II al alegerilor”, adăugând că Silvia Radu „a reușit să câștige simpatia pentru că a decis să nu participe în show-uri politice”. În același context se adaugă: „BOP a confirmat că în turul II SE VOR BATE Silvia Radu și Ion Ceban. La o distanță mare, pe locul III, se plasează Andrei Năstase”. Și la capitolul încredere din partea locuitorilor orașului, anunță Publika TV, Silvia Radu este lideră, în ea având încredere „TOCMAI 38% din locuitori”, iar „la o diferență mare aceasta este urmată de socialistul Ion Ceban”. În aceeași manieră sunt prezentate datele sondajului privind alegerile din Bălți, unde „primarul va fi ales din a doua încercare, când se VA DUELA Nicolai Grigorișin (PN) și Alexandr Usatâi (PSRM)”.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Pluralismul a lipsit în majoritatea materialelor difuzate de Publika TV în perioada de referință. Având în vedere faptul că postul a declarat că nu va reflecta campania electorală pentru alegerile locale noi, dar a făcut-o, este de remarcat absența vocii majorității concurenților înscriși în cursă și mediatizarea doar a câtorva, în contexte diametral opuse. Din cele nouă subiecte conflictuale difuzate în perioada de referință, în trei este prezentată opinia tuturor părților vizate, iar într-un caz se menționează faptul că partea vizată „a evitat, ca de obicei, să vină cu un răspuns ” (17 mai, subiectul despre valoarea sediului PPDA). În celelalte subiecte (Valeriu Munteanu în fața praf pe Andrei Năstase, 14 mai; Andrei Năstase se plânge că este hărțuit în Moldova, deși are 11 case, un partid politic și protestează toată ziua, 15 mai; Năstase declară că va lupta cu mafia din Chișinău, dar înainte a avut grijă să preia ilegal clădirea în care își ține partidul, 16 mai; Andrei Năstase își umilește propria mamă, 18 mai; Averile impresionante ale lui Andrei Năstase și Valeriu Munteanu, 18 mai), opiniile celor vizați nu au fost prezentate.

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul utilizat în materialele electorale difuzate de Publika TV a fost tendențios și părtinitor, postul utilizând de câteva ori etichetarea la adresa candidatului PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase sau a anturajului său („finul de cununie al oligarhului condamnat penal”, 18 mai „oligarhii Victor și Viorel Țopa, condamnați penal în Moldova”, 15 mai), acuzații și luări peste picior ale aceluiași candidat („valoarea sediului PPDA este de patru ori mai scumpă decât a spus Năstase”, 17 mai; „Năstase, în criză de idei”, 17 mai; „A obligat-o pe bătrână să vină dis-de-diminează în capitală... ca să-și facă poze cu ea”, 18 mai; „chiar dacă unii scriu că Năstase se plimbă cu un Porsche, totuși nu a găsit un automobil ca să o aducă pe bătrână în oraș”, 18 mai). Imaginile, deși nu au fost trucate, au fost selectate astfel încât să favorizeze un candidat și să defavorizeze pe altul.

RTR Moldova

Implicarea în campania electorală

În perioada de raport, postul privat de televiziune RTR Moldova a difuzat 29 de știri cu tangență electorală directă sau indirectă, implicându-se activ în reflectarea activităților de campanie a concurenților electorali. O mare parte din știri au vizat sondaje electorale, programele electorale ale candidaților, acuzații lansate de unii concurenți la adresa altora, activități CEC, dar și decizia Curții de Apel cu privire la excluderea Reghinei Apostolova, Partidul Șor, din campania electorală. Totodată, RTR Moldova a avut și materiale cu caracter electoral indirect, care i-au favorizat pe unii concurenți, cum ar fi materiale cu apariția lui Ilan Șor, primar de Orhei, în contextul istoriilor de succes de la Orhei, materiale privind decizia PSRM de a acționa în judecată responsabilii care au dispus demolarea Palatului Sindicatelor din Chișinău sau materiale despre situația dezastruoasă a drumurilor din Chișinău.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Marea majoritate a materialelor electorale au fost prezentate neutru, fiind inserate declarațiile concurenților, fără a ieși în evidență tendențiozitatea sau opinia autorului față de subiect sau protagoniști. Câteva materiale însă, cu caracter electoral indirect, au avut note tendențioase, conținând informații selectate pentru a transmite anumite mesaje electoratului. Astfel, la 17 mai, a fost pusă pe post o știre despre programul E-Primăria, implementat la inițiativa primarului de Orhei Ilan Șor, care „*asigură transparența activității funcționarilor și debirocratizează procesul de lucru*”. Alte posturi au inclus reportajul respectiv la rubrica *Publicitate*, în timp ce RTR Moldova a inclus materialul în buletinul de știri. Materialul prezintă pe larg beneficiile programului electronic unic de procesare a cererilor și petițiilor, transmitând subtil mesajul că astfel de lucruri sunt posibile în orașul în care primar este Ilan Șor. O știre relativ similară a fost difuzată și la 18 mai, materialul vorbind despre acțiunea „*Curtea ta*”, din Orhei, persoanele incluse în Vox lăudându-l pe Ilan Șor. Acest lucru poate avea impact/influență asupra alegătorilor, în special dacă ținem cont că primarul de Orhei apare peste tot în panouri publicitare alături de Pavel Verejan, candidatul partidului pentru Primăria Bălți, dar și la conferințele de presă ale acestuia.

Singura știre în care poate fi remarcată nesepararea faptelor de opinie se referă la conferința de totalizare a campaniei electorale de către Ion Ceban, PSRM, din 18 mai. „*Nu doar știe ce proiecte trebuie implementate pentru a îmbunătăți situația din oraș, dar își dă foarte bine seama de unde poate lua mijloace pentru a realiza promisiunile sale electorale. Este vorba despre Ion Ceban, candidatul PSRM*”, afirmă prezentatoarea, fără a face trimitere la vreo sursă, creând astfel impresia că e vorba de aprecierea autorului dată unui candidat în alegeri.

Postul RTR Moldova a reflectat activitatea a nouă din cei 11 candidați pentru Primăria Chișinău, și a unui candidat din Bălți. De cele mai multe apariții în context pozitiv a beneficiat Ion Ceban, PSRM (șase știri), care a fost favorizat și de o știre cu caracter electoral indirect, despre anunțul unui membru PSRM că a depus la Procuratura Generală o sesizare privind responsabilitatea celor care au admis demolarea Palatului Sindicatelor.

Silvia Radu, candidată independentă, a avut două apariții – o știre și o intervenție în direct în studio-ul RTR Moldova, fiind invitata emisiunii „*Vesti Nedeli*” din 12 mai, contextul fiind mai mult neutru. O știre indirectă care o poate defavoriza pe Silvia Radu este știrea despre reparația dezastruoasă a drumurilor din capitală, din 15 mai. Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM a avut trei apariții în știri despre evenimentele sale de campanie, în context pozitiv; Valeriu Munteanu – o știre de totalizare a campaniei sale, Constantin Codreanu a avut două apariții în context pozitiv, dar și neutru; Maxim Brăila, PP, două apariții în context pozitiv.

Candidații Alexandra Can, PNL, Aleksandr Roșco, Casa noastră Moldova, Vasile Costiuc, DA, Pavel Verejan, candidatul Partidului Șor pentru Primăria Bălți au fost reflectați în câte o știre.

Judecând după numărul mare de apariții în context pozitiv, se remarcă favorizarea ușoară a lui Ion Ceban, PSRM, și a lui Pavel Verejan, Partidul Șor, în special prin știri indirecte despre Orhei.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Cele două materiale controversate puse pe post de RTR Moldova în perioada monitorizării au respectat principiul asigurării echilibrului surselor, prezentând opinia ambelor părți antrenate în conflict. Este vorba de știrea din 12 mai despre decizia Curții de Apel care a menținut decizia primei instanțe prin care Reghina Apostolova, candidată a Partidului Șor, a fost exclusă din cursa electorală, și materialul din 15 mai în care Constantin Codreanu, PUN, răspunde acuzațiilor din partea contracandidaților. Alte două materiale cu caracter electoral indirect au fost dezechilibrate – materialul despre reparația dezastruoasă a străzilor din Chișinău (14 mai) și materialul despre Palatul Sindicatelor (14 mai).

Limbajul și imaginile video utilizate

La capitolul limbaj și imagini video utilizate, RTR Moldova a avut un comportament echilibrat, în corespundere cu normele etice și deontologice.

Jurnal TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 12-19 mai 2018, postul privat de televiziune cu acoperire regională Jurnal TV a difuzat 39 de subiecte cu caracter electoral direct sau indirect. Subiectele au fost difuzate atât în cadrul rubricii speciale „Electorală Chișinău 2018” (16 materiale), cât și în afara acestei rubrici (23 de subiecte relevante). Știrile de la rubrica specială au vizat programele electorale ale candidaților, contestațiile depuse de unii candidați pe numele altora, deciziile instanțelor privind excluderea unui candidat din cursa electorală, precum și bilanțul campaniei făcut de anumiți candidați. Din cei 11 candidați la funcția de primar al municipiului Chișinău, șapte au apărut în știrile tematice de la Jurnal TV, iar în două știri a fost vizată și candidata Partidului Politic Șor, exclusă din cursă. Cele mai multe apariții în blocul de știri electorale le-a avut Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM (cinci), urmat de Ion Ceban, PSRM (patru), Constantin Codreanu, PUN (trei), Aleksandr Roșco, Casa Noastră-Moldova, Maxim Brăila, PP, Valeriu Munteanu, PL, și Silvia Radu, candidată independentă – câte o apariție fiecare.

Protagoniștii celor 23 de materiale care au vizat campania electorală, dar care au fost difuzate de Jurnal TV în afara rubricii speciale, au fost, în special, Andrei Năstase (12) și Silvia Radu (șase), alte nume menționate în aceleași știri mai fiind cele ale lui Valeriu Munteanu, PL (două ori), Constantin Codreanu, PUN (o dată), și Ion Ceban, PSRM (o dată). Alte subiecte au vizat procesul electoral, raportul Promo-Lex privind procesul electoral, discuțiile unor membri PDM despre alegeri, iar într-un material Jurnal TV a citat un articol despre manipularea prin sondaje, publicat pe un site.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Toate cele 16 subiecte difuzate în cadrul rubricii „Electorală Chișinău 2018” au respectat principiul imparțialității și al obiectivității. Acțiunile candidaților au fost prezentate în manieră neutră, iar textele au respectat rigorile unei știri, fără ca jurnaliștii să adauge note subiective, comentarii sau opinii.

În cazul celorlalte 23 de materiale difuzate în afara rubricii tematice, postul TV a avut un comportament diferit. Astfel, s-a observat o favorizare evidentă a candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, în toate subiectele directe sau indirecte în care a apărut

acesta (12 materiale, în care candidatul apare în calitate de victimă a unei campanii de denigrare mediatică sau face apel direct sau indirect către alegători să-l voteze). Un accent aparte a fost pus pe imaginile video false în care apare Andrei Năstase. În context, postul TV s-a poziționat în calitate de avocat al candidatului, prezentând „*avalanșa de falsuri și propagandă*” (14 mai) în detalii, subiectele fiind utilizate inclusiv pentru publicitatea electorală a candidatului („*Singura șansă este prezența cât mai mare la vot. Nu pot ei fura cât putem noi vota*”, afirmă Andrei Năstase într-un subiect difuzat pe 15 mai în care era vizat un spot fals despre el). Postul TV și-a arătat tendențiozitatea nu atât prin intervenția subiectivă în textele știrilor, cât prin oferirea spațiului de emisie în mod prioritar candidatului Andrei Năstase, dar și prin inserarea în buletinele de știri a secvențelor din alte emisiuni ale Jurnal TV, în care invitații îl sprijină pe candidatul PPDA/PAS/PLDM. De exemplu, buletinul din 17 mai începe cu un *apel al lui Andrei Năstase către alegători și candidați*, în care candidatul, într-un mesaj postat pe Facebook, îndeamnă alegătorii și alte partide să-l susțină. A doua știre din același buletin este adresarea Maiei Sandu, lidera PAS, preluată tot de pe Facebook. Un alt exemplu este buletinul din 18 mai, în cadrul căruia Jurnal TV acordă nouă minute subiectului interceptării telefonice a conversației dintre Andrei Năstase și mama sa. Candidatul a vorbit mai puțin de 30 de secunde, restul timpului fiind alocat reacțiilor/opiniilor exprimate de alți oameni.

De cealaltă parte, candidata independentă Silvia Radu a fost defavorizată în toate subiectele din afara rubricii speciale difuzate de Jurnal TV în perioada de referință. Cele 6 subiecte au fost relatate cu încălcarea principiului imparțialității și al obiectivității, tendențiozitatea fiind evidentă. Iată câteva exemple: „*Campania electorală a Silviei Radu este marcată de prezența masivă a persoanelor afiliate Partidului Democrat, chiar dacă ștabii acestei formațiuni insistă că Radu merge independent în alegeri... Un element surprinzător este abundența de alcool și numărul mare de bodyguarzi...*” (14 mai); „*Jurnal TV solicită publicarea listelor de subscripție (ale Silviei Radu), și, după verificare, excluderea acestui concurent din cursă... Silvia Radu – un exponent al oligarhiei criminale...*” (15 mai); „*Silvia Radu se ascunde de jurnaliști. Anturajul Silviei Radu încearcă să limiteze drepturile presei. Virgiliu Radu acuză Jurnal TV de hărțuire... Silvia Radu, care evită să dea ochii cu presa incomodă*” (16 mai). De asemenea, toate referirile la Silvia Radu în cadrul subiectelor difuzate de Jurnal TV o defavorizează, plasând-o într-un context negativ.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Per ansamblu, postul Jurnal TV a asigurat un anumit nivel al pluralismului de opinie prin oferirea, în cadrul rubricii speciale „Electorala Chișinău 2018”, a spațiului de emisie pentru o bună parte dintre concurenții electorali din Chișinău. În același timp, au lipsit cu desăvârșire vocile candidaților la funcția de primar pentru municipiul Bălți. Din cele șapte subiecte cu caracter conflictual, în șase au fost prezente opiniile tuturor părților implicate, inclusiv în două cazuri menționându-se faptul că cei vizați nu au răspuns la telefon sau nu au fost de găsit pentru a comenta acuzațiile. În cazul prezentării raportului Promo-Lex privind abaterile comise de candidați înainte de alegeri, cinci partide au fost vizate (PSRM, PL, PUN, Partidul Șor, dar și candidata independentă Silvia Radu), dar opinia niciuneia dintre părți nu a fost prezentată în știre (18 mai).

Limbajul și imaginile video utilizate

În știrile electorale difuzate de Jurnal TV în perioada 12-19 mai postul de televiziune a utilizat fraze și expresii tendențioase („*un element surprinzător este abundența de alcool*”, 14 mai, despre o întâlnire electorală a Silviei Radu), o etichetare la adresa concurentei independente Silvia Radu („*exponent al oligarhiei criminale*”, 15 mai), precum și a citat texte care conțin mai multe cuvinte licențioase și jignitoare (*nenorociți, nemernic, porcărie, sunteți niște secături, sunteți niște mârșăvenii, niște jeguri rătăcite în Univers, vă urăsc din tot sufletul* și altele asemenea, toate utilizate la adresa jurnaliștilor care au difuzat interceptarea convorbirii telefonice dintre Andrei Năstase și mama sa). Cât privește imaginile care au însoțit subiectele electorale, acestea au fost echilibrate. Postul nu a utilizat imagini trucate sau montate, susceptibile să distorsioneze realitatea și să inducă în eroare telespectatorul.

NTV Moldova

Implicarea în campania electorală

NTV Moldova a difuzat în perioada de raport 21 de știri cu caracter electoral, dintre care 19 s-au referit la alegerile din Chișinău sau la procesul de pregătire a scrutinului (tipărirea buletinelor), iar două știri – la alegerile din Bălți. Majoritatea materialelor au fost inserate la rubrica specială „Electorală: alegeri locale noi 2018”, în cadrul căreia au fost difuzate preponderent știri despre activitățile candidaților în alegeri. În afara acestei rubrici au fost transmise două știri cu conținut electoral indirect, ambele avantajându-l pe candidatul socialiștilor.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În știrile relevante, NTV Moldova i-a prezentat într-o lumină exclusiv pozitivă pe candidații PSRM la funcțiile de primari ai municipiilor Chișinău și Bălți, Ion Ceban și, respectiv, Alexandr Usatîi. Toate blocurile de știri electorale începeau cu subiecte pozitive despre Ion Ceban, realizate de la evenimentele în care acesta își expunea promisiunile și platforma electorală. Ion Ceban a fost prezentat pozitiv în șapte știri: în cinci știri a prezentat planurile pentru oraș, în alt material s-a făcut deschis campanie pentru el (Valeriu Ostalep, prezentat ca director al Institutului pentru studii diplomatice, politice și de securitate, a chemat oamenii pe Facebook să îl voteze pe Ceban), iar în altă știre s-a făcut, indirect, campanie pentru candidatul socialiștilor – fiind prezentată o inițiativă a unui consilier municipal socialist de a renova clădirile „Porțile orașului”.

Toate știrile despre promisiunile lui Ion Ceban au fost lungi de cel puțin trei minute, bogate în inserturi video și cu detalii, în timp ce subiectele despre contracandidații acestuia au fost mult mai scurte și majoritatea nu au vizat promisiunile concrete ale candidaților, ci contradicțiile și certurile dintre ei din timpul dezbaterilor electorale desfășurate la alte posturi TV sau la radio. Tonul cu care reporterii prezentau planurile lui Ceban a fost ușor părtinitor, iar unele burtiere care apăreau pe ecran erau, la fel, părtinitoare. Exemplu: „*Promisiuni electorale realizabile*” a fost mesajul de pe banda albastră (burtieră) care a apărut pe tot parcursul știrii din 17 mai despre Ion Ceban și planurile sale legate de oamenii de creație. Într-o altă știre, care nu vizează direct alegerile, jurnaliștii au prezentat o inițiativă a unui consilier socialist, Alexandr Odintov, privind renovarea și conservarea clădirilor care formează „Porțile orașului”. Reporterul a spus la final: „*Până acum, nici una dintre conducerile primăriei nu a lansat nicio inițiativă de renovare a acestui complex arhitectural*”. Știrea a fost făcută unilateral, inițiativa fiind prezentată drept exclusiv pozitivă, fără să existe opinii ale altor surse relevante. Astfel, s-a sugerat că dacă socialiștii vor ajunge la conducerea Primăriei, aceasta va fi încă una dintre preocupările lor. Știrea a fost difuzată chiar înainte de blocul electoral, care, tradițional la NTV Moldova, a început cu o știre pozitivă despre Ion Ceban. În altă știre, din 18 mai, reporterul a spus: „*Până la scrutinul din 20 mai Ion Ceban a organizat 30 de conferințe de presă. Candidatul PSRM a precizat că actuala campanie electorală a fost o oportunitate suplimentară de a-și prezenta soluțiile pentru problemele capitalei. Asta pentru că spre deosebire de ceilalți candidați, a fost mereu în ultimii trei ani alături de orășeni în calitate de președinte al fracțiunii PSRM în CMC*”. Tot la 18 mai, prin știrea despre postarea lui Valeriu Ostalep pe o rețea de socializare, a fost făcută campanie pentru Ion Ceban: „*Candidatul PSRM pentru funcția de primar al capitalei are toate calitățile pentru a conduce municipiul Chișinău, pentru a opri construcțiile ilegale și distrugerea parcurilor. De această părere este directorul Institutului de studii diplomatice, politice și securitate, Valeriu Ostalep. El susține că doar candidatul socialiștilor poate să le redea oamenilor încrederea în administrația orașului*”.

De asemenea, în timp ce concurenții lui Ceban au fost arătați preponderent polemizând și apărându-se de atacuri în dezbateri electorale, Ion Ceban nu a fost arătat la vreo dezbateri;

astfel, telespectatorii nu au văzut cum acesta discută, polemizează și răspunde la întrebări incomode.

În contrast, postul i-a defavorizat pe toți ceilalți 10 candidați care au apărut în știri. Ei au fost prezentați în cadrul a șapte știri făcute de la dezbaterile electorale de la alte televiziuni și posturi de radio. Jurnaliștii de la NTV Moldova au selectat doar momentele în care aceștia își aruncă replici și se ceartă între ei, Ion Ceban cu planurile sale concrete fiind contrapus celorlalți candidați, care au apărut doar în ipostaze negative. Astfel, consumatorii de presă nu au aflat ce propun alți candidați, ci numai cum aceștia luptă între ei. Exemple: într-o știre din 14 mai făcută din fragmente ale emisiunii „În profunzime” de la Pro TV este arătată candidata PNL, Alexandra Can, cum îi aduce hârtie igienică candidatului PUN, Constantin Codreanu, iar pe burtieră scria: „Cercul candidaților unioniști”; în știrea din 16 mai, despre o dezbatere la Radio Moldova dintre Alexandra Can, candidatul PP, Maxim Brăila, și reprezentantul PPDA, Alexandru Slusari, este prezentă **opinia reporterului**: „După aproape două luni de campanie electorală unioniștii nu au înțeles de ce nu au găsit suficient discernământ pentru a sprijini un candidat comun al tuturor partidelor pro-române și unioniste”, iar burtiera a titrat: „Probleme fără soluții”.

O abordare dezechilibrată a fost constatată și în ultima zi de campanie, 18 mai, când unii candidați au susținut conferințe de presă pentru a face un bilanț al campaniei electorale. În timp ce Ion Ceban a fost prezentat într-o știre separată cum face numeric și calitativ bilanțul campaniei și sunt trecute în revistă, de către reporter, principalele proiecte propuse de acesta, în cazul celorlalți candidați au fost selectate doar secvențele în care ei se critică unii pe alții: Silvia Radu pe Valeriu Munteanu, iar Valeriu Munteanu – pe Andrei Năstase.

NTV Moldova a folosit un limbaj tendențios în special în privința a doi candidați: „Candidatul liberal pentru postul de edil al Chișinăului o face pe analistul” (14 mai); „Andrei Năstase nu a găsit cuvintele necesare pentru a-i da replică lui Munteanu. În locul lui a făcut-o partenera sa politică Maia Sandu” (18 mai) - această formulare reprezintă, de fapt, o afirmație falsă, deoarece, în continuare, Andrei Năstase dă un răspuns: „Nu comentez aberațiile”.

Alte două știri ale acestui post au vizat-o pe candidata Partidului Șor, Reghina Apostolova, eliminată din competiția electorală. Știrile, foarte scurte, se refereau la deciziile autorităților de a o exclude și nu erau ilustrate cu imagini, nici măcar cu imaginea candidatei. Reporterii au folosit în ambele cazuri o apreciere defavorabilă: „bani dubioși” din cauza cărora candidata ar fi fost scoasă din cursă.

Cele două știri despre alegerile de la Bălți l-au vizat exclusiv pe candidatul socialiștilor Alexandru Usatâi, prezentat într-o lumină pozitivă. Reporterii nu au amintit că la Bălți există și alți candidați și nu au anunțat câte persoane pretind la funcția de primar. Știrile au fost construite în așa fel încât să îl includă pe candidatul PSRM, omițând alte surse relevante. De exemplu, subiectul din 16 mai despre starea proastă a unei porțiuni de drum din Bălți menționează „La apelul orașenilor a răspuns candidatul PSRM pentru postul de primar al municipiului Bălți Alexandru Usatîi. Acesta a propus o soluție temporară pentru a-i ajuta pe oameni să nu rămână izolați”. Chiar dacă în știre este prezent și un reprezentant al Primăriei Bălți, el nu este întrebat dacă propunerea lui Alexandru Usatîi este fezabilă. Astfel, candidatul este protejat de eventuale opinii contrare care l-ar putea pune într-o lumină negativă. Similar a fost construită și știrea din 18 mai despre o expoziție de produse autohtone organizate la Bălți, care a început cu un fragment din discursul lui Usatâi rostit la inaugurare și a inclus o declarație a șefei Camerei de Comerț și Industrie Bălți. Alte surse directe relevante pentru subiect – vizitatori, producători – au lipsit, ceea ce ne permite să concluzionăm că știrea a fost făcută ca să îl arate unilateral și pozitiv pe candidatul PSRM și nu ca telespectatorii să fie informați despre eveniment.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În această perioadă la NTV câteva știri au avut nuanțe conflictuale – cele care vizau atacurile dintre candidați expuse la dezbateri. În majoritatea au fost prezente și reacțiile celor vizați. Știrile despre excluderea Reghinei Apostolova din cursa electorală au fost dezechilibrate, fără a include și opinia acesteia.

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul utilizat, cu mici excepții de tendențiozitate enumerate mai sus, a fost neutru și corespunzător stilului știrii. Nu au fost folosite etichete. Într-un singur caz a fost constatată manipulare prin imagini: în știrea din 14 mai despre tipărirea buletinelor de vot în imagini apare, la tipografie, o coală mare de hârtie cu buletine din care se văd, pe margine, logo-urile partidelor. O femeie trece cu ștampila peste toate logo-urile și se oprește în dreptul logo-lui socialiștilor (steaua). Un astfel de cadru poate fi interpretat drept o sugestie de a vota socialiștii.

Accent TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 14-19 mai 2018, postul Accent TV a difuzat, în cadrul rubricii speciale „Alegeri locale noi 2018”, 12 știri cu caracter electoral, toate referindu-se la campania pentru Primăria Capitalei. Postul a urmărit îndeaproape activitatea candidatului PSRM la funcția de primar al capitalei, Ion Ceban, restul candidaților fiind prezentați mai rar, în special în cadrul dezbaterilor electorale organizate de alte media. Unii candidați – Alexandru Roșco (Partidul „Casa noastră Moldova”), Constantin Codreanu (PUN), Alexandra Can (PNL), Maxim Brăila (PP) – nu au apărut deloc în perioada monitorizată la Accent TV. Candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, a apărut doar în treacăt, în știrea despre datele Barometrului Opiniei Publice.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Din cele 12 știri, cinci s-au referit la promisiunile electorale făcute de Ion Ceban, PSRM. Intențiile sale electorale au fost redactate pe larg și explicate de jurnaliști, în știri care durau în jur de trei minute, pe alocuri cu burtiere ce sugerau sprijinul populației: *„Ceban le-a mulțumit chișinăuienilor pentru deschidere”* (18 mai). Ca și în cazul NTV Moldova, aceste știri deschideau toate blocurile de subiecte electorale. Atât numeric, cât și ca modalitate de abordare, pozitiv-neutră, postul l-a prezentat în lumină pozitivă pe Ion Ceban, în timp ce pe contracandidații săi doar în contexte semi-negative. În consecință, telespectatorii nu au aflat ce propun acești candidați, ci doar că ei fie se critică unul pe altul, fie recunosc că au programe pe care nu le vor respecta.

Astfel, în știrea din 14 mai despre sondajul Barometrul Opiniei Publice, postul a pus accent pe ratingul mare al lui Ion Ceban; în cazul contracandidaților, reporterii au avut un limbaj ușor ironic și apreciativ: *„pe Andrei Năstase îl simpatizează numai 20 de procente”*. Alt exemplu: *„Valeriu Munteanu a decis să nu mai vorbească despre programul său electoral, ci să facă o analiză sau mai degrabă să critice programele electorale ale concurenților săi”* și *„Liberalului nu i-a plăcut vectorul geo-politic al lui Ion Ceban”* (14 mai); *„Chemându-i pe chișinăuieni să-l voteze pe candidatul liberal, Chirtoacă a declarat că Valeriu Munteanu se deosebește de ceilalți participanți la lupta preelectorală, precizând că cartea sa din mână sunt cele 4 fiice”* (17 mai) – din fragmentul video care a urmat după această frază, devine clar că Dorin Chirtoacă a făcut trimitere la familia lui Munteanu ca la ceva care îl recomandă pozitiv pe acesta, dar nu ca argument principal pentru care acesta trebuie votat: *„De departe se vede, el a demonstrat prin participarea sa în campanie, la dezbateri, peste tot, că are pregătirea necesară, se pricepe, cunoaște, are o familie frumoasă în spate, cele patru fetițe ale lui, cei patru îngerași, este o dovadă cum nu are nimeni”*.

Într-o altă știre despre o dezbatere între Victor Strătilă (PVEM), Vasile Costiuc (DA) și Alexandru Mățu (Partidul Ruso-Slavean), postul a titrat pe burtieră: *„Candidații au recunoscut,*

programul acestora este de ochii lumii”. În această știre au fost selectate numai fragmentele în care candidații spun că acțiunile prevăzute în programele lor electorale s-ar putea schimba pe parcurs, în funcție de evoluția situației în oraș. Postul i-a prezentat ca pe niște oameni care nu își respectă promisiunile, în timp ce, prin contrast, doar promisiunile unui singur candidat (Ion Ceban) nu au fost puse la îndoială. La fel, în cazul știrii despre Silvia Radu (18 mai), a fost adoptată o notă de ironie și desconsiderare. Burtieră anunța: „*Datorită campaniei preelectorale, Radu a cunoscut municipiul*”, iar reporterul a citit: „*Candidatul a recunoscut, în cadrul ultimei conferințe de presă înainte de alegerile locale anticipate, că nu cunoaște domeniul pe care l-a condus*”.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Ambele știri în care a apărut Valeriu Munteanu au implicat un conflict. În prima, în care candidatul liberal dezaprobă vectorul geo-politic al lui Ion Ceban (14 mai), reporterii au solicitat opinia celui vizat. În cazul al doilea, când Dorin Chirtoacă cheamă oamenii să îl voteze pe Valeriu Munteanu, spunând că în caz contrar vor fi obiecte ale lui Vlad Plahotniuc, jurnaliștii nu au solicitat opinia liderului PDM, rezumându-se la formularea: „*La moment, președintele Partidului Democrat Vladimir Plahotniuc nu a comentat în niciun fel declarațiile vicepreședintelui Partidului Liberal Dorin Chirtoacă*”. Dintr-o astfel de formulare se poate înțelege și faptul că redacția a vrut să arate că liderul PDM pur și simplu l-a ignorat pe vicepreședintele PL, considerându-i declarațiile nedemne de a fi luate în seamă.

Limbajul și imaginile video utilizate

În general, știrile au fost formulate într-un limbaj neutru, cu micile excepții de tendențiozitate la adresa contracandidaților lui Ion Ceban. Nu au fost folosite etichete. La utilizarea imaginilor nu s-au constatat tertipuri de montaj.

TV 8

Implicarea în campania electorală

În perioada 12-19 mai 2018, postul de televiziune TV 8, în cele cinci buletine informative (în weekend, pe 12 și 13 mai TV 8 nu a avut buletine de știri) a reflectat activ campania electorală pentru alegerile locale noi. TV 8 a difuzat în total 21 de știri electorale: 18 directe, trei indirecte. În majoritatea cazurilor – cu trei excepții – TV8 a inserat știrile electorale la rubrica tematică „Alegeri locale noi 2018”. În afara rubricii au fost difuzate știrile care nu au vizat candidații electorali, ci s-au referit la procesul electoral: despre linia de informare publică pentru alegerile locale anticipate din 20 mai care a fost instituită de autoritatea electorală, despre procedura de vot pentru persoanele care nu au buletine de identitate și raportul de monitorizare al campaniei electorale al organizației Promo-Lex. Știrile directe electorale, care au fost incluse la rubrica tematică, s-au referit la subiecte precum Barometrul Opiniei Publice și candidații favoriți, acuzațiile lansate la adresa unor candidații și replica acestea, conferințele de presă ale candidaților privind totalurile campaniei, priorități din programele electorale ale candidaților electorali, excluderea unor candidați din cursa electorală, precum și publicarea interceptărilor audio ale unor candidaților electorali.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Postul de televiziune privat TV 8 a reflectat în mare parte neutru, echidistant și obiectiv subiectele electorale, atât cele directe, cât și cele indirecte. TV8 a inclus în știrile și reportajele electorale informație relevantă și de context, punând astfel la dispoziția consumatorilor media conținut obiectiv și neutru, pentru ca aceștia să își poată crea o imagine complexă pe marginea subiectelor difuzate. Majoritatea știrilor electorale au vizat candidații electorali și campania electorală pentru alegerile locale noi din municipiul Chișinău.

În câteva rânduri, reporterii nu au separat faptele de opinii: „PDM își „devorează” ex-partenerul?” din 15 mai: „*Asta după ce PDM și PL au investit în funcție în ianuarie 2016 la miez de noapte contestatul Guvern Filip, iar ulterior au guvernat în tandem până în luna mai 2017*”; „*Silvia Radu, calul și peria*”, din 16 mai: „*De parcă ar fi învins deja la alegeri, Radu a scris...*”; „*Luptă electorală cu iz penal*” din 18 mai: „*Înregistrarea a fost diseminată de mai multe posturi TV apropiate guvernării în care s-a arătat că Andrei Năstase și-a atacat mama*”, „*Radu face totalurile campaniei*” din 18 mai: „*Silvia Radu se vede deja în fotoliul de primar general. În ultima conferință de presă din ajunul alegerilor, aceasta s-a lăudat că a cheltuit puțini bani în campania electorală*”.

TV 8 nu a favorizat un anumit candidat în știrile sale. Dintre 11 candidați în alegeri pentru Primăria Chișinău, opt au fost protagoniști sau au fost menționați în știrile acestui post de televiziune. Astfel, în perioada de raport, candidatul comun al PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, fost subiect al știrilor în trei cazuri (de două ori – neutru; o dată – pozitiv) și a fost menționat de patru ori în alte știri, de fiecare dată într-un context neutru. Candidatul PSRM, Ion Ceban, a beneficiat de trei știri și trei mențiuni în știri. În majoritatea cazurilor acesta a fost reflectat în știri neutru, cu excepția celei din 14 mai – „*Ceban vrea să reformeze SEL-lurile*”, când acesta a fost prezentat în lumină ușor negativă. Candidata independentă Silvia Radu a fost prezentată în context mai mult negativ decât neutru în patru din cele șapte apariții/mențiuni, inclusiv în cele trei materiale care au avut-o ca protagonistă: „*Silvia Radu, calul și peria*” (16 mai 2018); „*Fraudă în listele electorale ale Silviei Radu?*” (17 mai 2018); „*Radu face totalurile campaniei*” (18 mai 2018).

Constantin Codreanu, PUN, apare ca subiect de știre în trei cazuri: de două ori – neutru și o dată – negativ. Valeriu Munteanu a fost prezent în știri mai mult în context negativ: „*Munteanu își atacă oponentii*” (14 mai 2018); „*PDM își „devorează” ex-partenerul?*” (15 mai 2018) și o dată neutru spre negativ. După excluderea din cursa electorală, Reghina Apostolova, candidata Partidului Șor, a fost reflectată în două știri și a fost menționată în câteva rânduri în detaliile de context în știrile în care erau enumerați candidații pentru funcția de primar al municipiului. Alexandru Roșco, candidatul Partidului „Casa noastră – Moldova”, a beneficiat de o știre (16 mai 2018) în care a fost prezentat și reflectat neutru. Maxim Brăila, candidat PP, a fost de asemenea subiect de știre într-un caz (17 mai 2018) fiind prezentat într-un context neutru spre negativ: în explicația din burtiera știrii, TV 8 titrează „*Brăila, care nu apare în BOP, spune că nu crede sondajelor*”. Vasile Costiuc, candidatul DA, a fost subiectul unei știri la TV 8 (16 mai 2018: „*Tactica acuzațiilor care dezbină*”) și a fost prezentat în context neutru.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În perioada monitorizată, TV 8 a difuzat opt știri controversate, dintre care în șase a fost asigurat dreptul la replică. În cazul când nu au reușit să obțină opinia, reporterii de la TV 8 au menționat că „*Silvia Radu nu ne-a răspuns la telefon pentru a beneficia de dreptul la replică, iar Andrei Năstase ne-a spus că nu vrea să comenteze ceea ce el a numit aberațiile lui Munteanu. Aceeași atitudine a avut-o și candidatul PSRM în cadrul unei conferințe de presă a declarat că...*” (14 mai 2018); „*...i-am solicitat o opinie lui Ion Ceban, însă acesta ne-a redirecționat spre serviciul de presă al partidului. Purtătorul de cuvânt al PSRM însă nu ne-a răspuns la telefon, pentru a ne oferi o reacție*” (15 mai 2018); „*L-am contactat azi pe Andrei Năstase pentru a-i oferi dreptul la replică, dar acesta nu ne-a răspuns la telefon*” (16 mai 2018); „*Contactați de TV 8, atât purtătorul de cuvânt al PSRM, Irina Astahova, cât și Ion Ceban nu au răspuns la telefon pentru a beneficia de dreptul la replică*” (17 mai 2018).

În celelalte două cazuri, TV 8 nu a asigurat echilibrul surselor sau dreptul la replică celor vizați în acuzații. În știrea din 17 mai 2018, „*Fraudă în listele electorale ale Silviei Radu?*”, TV 8 nu a inclus și opinia candidatei independente, Silvia Radu; iar în știrea din 18 mai 2018, despre raportul de monitorizare a campaniei electorale al Promo-Lex, TV 8 nu a oferit dreptul la replică

președintelui Igor Dodon, despre care s-a spus că s-a implicat în campanie în favoarea unui candidat electoral.

Limbajul și imaginile utilizate

În majoritatea știrilor, TV 8 a avut un limbaj corect și neutru. Totuși, au fost identificate câteva cazuri când reporterii TV 8 au făcut uz de ironie la adresa unor candidați electorali. Spre exemplu, în știrea din 18 mai 2018, „*Radu face totalurile campaniei*”, TV 8 a ironizat-o pe Silvia Radu: „*Ca să impresioneze alegătorii în preajma alegerilor, candidații la fotoliul de primar recurg la gesturi nespecifice funcției. Silvia Radu de exemplu, face pe gospodina, postează fotografii pe pagina sa de Facebook, în care vopsește niște căsuțe la o grădiniță... Radu este atât de sigură de victorie încât și-a făcut și un plan de lucru pe care urmează să-l realizeze din fotoliul de primar... Silvia Radu s-a lăudat din nou că nu s-a afișat pe panouri electorale*”. Un alt exemplu de amestec al faptelor cu opiniile a fost atestat în burtiera știrii „*Ceban vrea să reformeze SEL-urile*” din 14 mai 2018: „*Nu a ratat ocazia să promită majorarea salariilor cu 20%*”. Imaginile video utilizate de TV 8 au fost neutre și nu au fost subiect de manipulări sau montaje care ar defavoriza sau favoriza un anumit concurent electoral.

Pro TV

Implicarea în campania electorală

În perioada monitorizată, Pro TV a difuzat 27 de știri și reportaje cu caracter electoral direct sau indirect. Toate știrile electorale au fost inserate la rubrica tematică „Alegeri Locale Noi 2018”. Singura zi în care Pro TV nu a difuzat știri electorale în buletinele informative a fost 13 mai 2018. La 19 mai 2019 (ziua tăcerii), Pro TV a difuzat 8 știri, care s-au referit la procedura de vot în ziua alegerilor, informații despre buletinele de vot – fără a-i menționa pe candidații prezenți în ele, ultimele aranjamente făcute în secțiile de votare, procesul de monitorizare și observatorii în alegeri, precum și trei reportaje despre problemele cu care se confruntă locuitorii Chișinăului și pe care va trebui să le rezolve viitorul primar și, implicit, cum îl văd copiii, tinerii și maturii pe viitorul candidat (fără a menționa nume sau a sugera candidați). Celelalte 21 de știri și reportaje directe au abordat subiecte ca: sondajul Barometrul Opiniei Publice și cifrele acestuia, sondajul publicat de „un apropiat al lui Vlad Plahotniuc”, excluderea unui concurent din cursa electorală din Chișinău, punctele și prioritățile din programele electorale, interceptările audio cu unii candidați, al treilea raport de monitorizare a alegerilor lansat de Promo-Lex, precum și patru știri făcute în baza dezbaterilor electorale organizate de Pro TV, „Eu vreau să fiu primar”.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În majoritatea știrilor și reportajelor relevante, Pro TV a prezentat informația neutră și obiectiv, punând totodată la dispoziție consumatorilor media informație de context, pentru a-i ajuta pe aceștia să înțeleagă mai bine situația și subiectele analizate. Totuși, în câteva situații, modul de prezentare a informației și cel de formulare a textului indică asupra atitudinii părtinitoare a reporterilor față de unii concurenți electorali. Astfel, în știrea din 14 mai 2018, „Un alt sondaj”, Pro TV menționează „...iar un sondaj lansat de un apropiat al lui Vlad Plahotniuc o plasează pe Silvia Radu mult înaintea lui Ion Ceban. Cei doi fiind urmași de Andrei Năstase”. Doar pe finalul știrii Pro TV explică că este vorba despre compania „...Intellect Group, despre care Ziarul de Gardă scrie că l-ar avea ca fondator pe un susținător al lui Vlad Plahotniuc”. Astfel, telespectatorului i s-a propus mai întâi o informație interpretată și doar ulterior a fost inclusă informația factuală, cu trimitere la o altă instituție media (tehnica informației prioritare). Într-o altă știre, din 15 mai 2018, „Nu votați PL și PSRM!”, Pro TV a admis un ușor amestec al faptelor cu opiniile: „Candidatul socialiștilor spune că apelul democraților nu are valoare, pentru că cetățenii și-au făcut deja alegerea”, fără a indica unde, când și în ce context a fost făcută această declarație. De asemenea, în știrea din 16 mai 2018, despre participanții la dezbaterile

electorale de la Pro TV, reporterul a menționat „...iar Alexandru Mițu spune că știe toate problemele Chișinăului, deși locuiește la Moscova”, admitând o judecată de valoare, care l-a defavorizat oarecum pe acest candidat electoral.

În știri și reportaje au fost citați sau menționați nouă din cei 11 candidați electorali rămași în cursă. Ion Ceban, candidatul PSRM, a fost subiect de știre și/sau vizat în materiale în opt cazuri. În trei dintre acestea Ceban a apărut în context negativ, iar în celelalte cazuri a fost prezentat într-un context neutru. Totodată, în buletinul din 16 mai 2018, în știrea despre Festivalul Familiei (material cu caracter electoral indirect, care nu a fost inclus în rubrica tematică), în momentul când Ion Ceban apare pe scenă alături de Igor Dodon, Pro TV a menționat că: „...și candidatul PSRM pentru alegerile locale din Chișinău s-a ridicat pe scenă”.

Silvia Radu a fost reflectată și/sau menționată în opt știri, dintre care în patru cazuri a fost prezentată în lumină negativă, iar în celelalte – în mod neutru. Andrei Năstase, candidatul comun PPDA/PAS/PLDM, a fost protagonistul și/sau vizat în șapte știri, contextul aparițiilor fiind în egală măsură neutru, negativ și pozitiv. Valeriu Munteanu, candidatul PL, a fost subiect de știre sau menționat în șase cazuri, având unghiuri de abordare în egală măsură neutre, pozitive și negative. Alexandru Roșco, candidatul Partidului „Casa noastră – Moldova”, și Maxim Brăila, candidatul PP, au fost subiecți ai două știri, într-un caz fiind reflectați în context neutru, iar în altul – negativ. Vasile Costiuc (PDA), Victor Strătilă (PVEM) și Alexandra Can (PNL) au fost reflectați în câte o singură știre.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În majoritatea materialelor de conflict sau controversate (patru), Pro TV a oferit dreptul la replică persoanelor acuzate de alte persoane în știrile și reportajele difuzate. În cazul când acestea nu au putut fi contactate sau nu s-a reușit să fie intervievate dintr-un motiv sau altul, Pro TV a menționat că: „Valeriu Munteanu și Constantin Codreanu susțin că sondajele sunt manipulatorii, iar Ion Ceban afirmă că nu crede în aceste cifre. Ceilalți candidați nu au comentat” (14 mai 2018); „...iar Andrei Năstase nu ne-a răspuns la telefon ca să comenteze. Ceilalți concurenți electorali nu au venit cu o reacție” (15 mai 2018); „Responsabili din partea Partidului Șor ne-au spus că formațiunea va comenta ulterior într-o conferință de presă hotărârea CSJ” (16 mai 2018); „Cei doi [n.m: Andrei Năstase și Silvia Radu] nu au comentat propunerea lui Ceban” (18 mai 2018).

Singura abatere de la principiul asigurării echilibrului surselor a fost remarcată în știrea din 18 mai 2018 („Nereguli în Campanie”), despre raportul al treilea privind monitorizarea alegerilor lansat de Promo-Lex. Candidata independentă Silvia Radu și candidatul PSRM, Ion Ceban, au fost vizați direct: „Silvia Radu a dăruit un aparat de aer condiționat drept cadou electoral, iar șeful statului a făcut agitație electorală pentru Ion Ceban. Acestea sunt unele din încălcările semnalate de experții Promo-Lex în ultimul raport de monitorizare electorală”. Pro TV asigurat parțial echilibrul, incluzând opinia lui Maxim Lebedinschi, consilier prezidențial, și nu a menționat dacă a încercat să o caute pe Silvia Radu pentru a-i oferi dreptul la replică.

Limbajul și imaginile video difuzate

Cu unele mici excepții, când au fost sesizate accente ironice, știrile și reportajele Pro TV au avut un limbaj conform cu normele deontologice, iar în imaginile video folosite nu au fost înregistrate tertipuri de montaj care ar fi defavorizat anumii concurenți electorali.

CONCLUZII GENERALE

În baza rezultatelor monitorizării se poate constata că, în intervalul 12-19 mai 2018, majoritatea instituțiilor media monitorizate nu au oferit acces egal tuturor candidaților în alegerile locale noi

din 20 mai 2018, nu au asigurat pluralismul de opinie și nu au reflectat corect și echidistant campania electorală.

- În ultima săptămână de campanie, postul public Moldova 1 a avut un comportament ușor părtinitor, eșuând să asigure acces egal tuturor concurenților electorali în știri. Judecând după frecvența și contextul apariției candidaților în alegeri, se remarcă favorizarea ușoară a candidatului PSRM, Ion Ceban, și a candidatei independente Silvia Radu.
- Radiodifuzorii naționali Prime TV, Canal 2 și Publika TV, care au anunțat înainte de startul campaniei că nu vor reflecta scrutinul, au continuat să difuzeze materiale cu caracter electoral direct și indirect, prin care au promovat-o direct pe candidata independentă Silvia Radu și l-au defavorizat pe candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase.
- Jurnal TV s-a remarcat prin reflectarea imparțială a tuturor candidaților în știrile incluse la rubrica electorală. În alte știri, postul l-a promovat direct pe candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase și a defavorizat-o pe candidata independentă Silvia Radu.
- NTV Moldova și Accent TV l-au promovat pe candidatul PSRM la funcția de primar al municipiului Chișinău, Ion Ceban, care a beneficiat de un spațiu extins de emise și contextul pozitiv în care au fost prezentate activitățile sale. NTV Moldova l-a favorizat și pe candidatul PSRM pentru Primăria Bălți, Alexandr Usatîi.
- La RTR Moldova s-a remarcat favorizarea ușoară a candidatului PSRM, Ion Ceban, și a candidatului Partidului Șor pentru funcția de primar la Bălți, Pavel Verejan, care au beneficiat de cele mai multe apariții și mențiuni comparativ cu ceilalți candidați.
- Pro TV și TV 8 au avut un comportament relativ echilibrat, asigurând pluralismul de opinie și oferind acces în știri unui număr mare de candidați în alegeri. În ultima săptămână de campanie, la ambele posturi a fost remarcată o defavorizare ușoară a candidatei independente Silvia Radu, printr-un număr relativ mai mare de apariții și/sau mențiuni în context negativ.

Anexă

Studiu de caz nr.4. Iz electoral în reflectarea evenimentelor sociale

Prezentul studiu de caz analizează modul în care câteva televiziuni – NTV Moldova, Prime TV, Canal 2 și Publika TV – au reflectat în edițiile principale de știri anumite evenimente sociale cu tangență electorală indirectă, care au avut loc pe 18 mai, ultima zi de campanie electorală.

Reamintim că, din cele zece televiziuni supuse monitorizării (Moldova 1, Prime TV, Canal 2, NTV Moldova, Accent TV, RTR Moldova, Publika TV, Jurnal TV, Pro TV și TV 8), trei – Prime, Canal 2 și Publika au anunțat oficial Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) că nu vor reflecta campania electorală, iar șapte, prin declarațiile politicii editoriale pentru alegerile locale noi din 20 mai, aprobate de CCA – că vor reflecta alegerile.

Cadrul normativ:

Codul electoral, art. 69. Principii generale privind reflectarea alegerilor de către mijloacele de informare în masă

(1) Radiodifuzorii, în cadrul tuturor programelor lor (...) au obligația de a respecta principiile de echitate, responsabilitate, echilibru și imparțialitate în reflectarea alegerilor.

(4) Mijloacele de informare în masă nu vor adopta tratamente privilegiate față de concurenții electorali în virtutea statutului social și/sau a funcțiilor pe care le dețin candidații acestora.

(7) Mijloacele de informare în masă au dreptul să reflecte alegerile și să informeze publicul cu privire la toate aspectele electorale liber de orice ingerință sau amestec din partea autorităților publice, concurenților/candidaților electorali sau a altor entități.

Codul electoral, art. 70. Particularitățile reflectării alegerilor de către mijloacele de informare în masă

(2) (...) fiecare radiodifuzor depune la Consiliul Coordonator al Audiovizualului o declarație privind politica editorială pentru campania electorală (...). Controlul asupra respectării acestei obligații este exercitat de către CCA (...).

Codul audiovizualului, art. 40. Atribuțiile Consiliului Coordonator al Audiovizualului

Alin. (1), lit. c) adoptă concepția de reflectare a campaniei electorale (...).

Codul de conduită al radiodifuzorilor

Art.3. Informațiile prezentate în cadrul programelor de știri și de actualități trebuie să se bazeze pe fapte și date ale căror veridicitate poate fi stabilită prin metode corespunzătoare de verificare.

Art.4. Informarea în probleme de interes public, de natură politică, economică, socială și culturală, trebuie să urmărească asigurarea imparțialității, echilibrului și favorizarea liberei formări a opiniilor, prin prezentarea punctelor de vedere ale tuturor părților implicate și, după caz, a principalelor puncte de vedere aflate în opoziție.

Art.7. Radiodifuzorul care distorsionează intenționat informația (...) săvârșește abateri profesionale de maximă gravitate.

Constatări

Eveniment nr.1: expoziția de produse autohtone din Bălți

Evenimentul a fost reflectat pe 18 mai doar de NTV Moldova în subiectul intitulat „Expoziție de produse autohtone”. Din subiectul cu durata de aproape 2 minute aflăm că la Bălți s-a deschis o expoziție de produse autohtone cu vânzare; că expoziția e la a 7-a ediție; că evenimentul este organizat cu sprijinul Camerei de Comerț și Industrie și că la el participă 38 de agenți economici, dintre care zece – pentru prima oară. Subiectul are doi protagoniști, care apar cu câte o intervenție directă. Primul – candidatul PSRM la funcția de primar de Bălți, Alexandr Usatîi, prezentat drept consilier municipal, și al doilea – directoarea filialei Bălți a Camerei de Comerț. În rest, subiectul nu ne familiarizează cu niciunul din cei 38 de agenți economici, nici cu produsele expuse și nici cu prețurile respectivelor produse de la expoziția „cu vânzare”. Prin urmare, scopul real al subiectului, pretins social, a fost să-l pună în lumină pozitivă pe unul din concurenții electorali.

Eveniment nr.2 – primul electrobuz testat în capitală

Majoritatea televiziunilor care au reflectat începutul testării primului electrobuz adus la Chișinău din Belarus au prezentat evenimentul în mod corect, cu toată informația relevantă pentru telespectatori. Prime TV însă a considerat necesar să specifice că „Electrobuzul și stația de alimentare, care costă în total 525 de mii euro, au fost oferite Chișinăului pentru a fi testate în urma negocierilor între fostul primar interimar Silvia Radu și președintele Republicii Belarus, Alexandr Lukashenko”, iar Publika TV – că „**Vehiculul și stația de alimentare, care costă 525 de mii euro, au fost primite în calitate de experiment în urma negocierilor între fostul primar interimar Silvia Radu și oficialii de la Minsk**”.

De notat că Silvia Radu s-a întâlnit cu directorul companiei de producere a autobuzelor din Belarus, Vladimir Koroli, la începutul lunii aprilie, când deținea funcția de primar interimar, și a discutat despre posibilitatea deschiderii unei linii de asamblare în Chișinău. Pe 18 mai Silvia Radu avea calitatea de concurentă electorală, respectiv, precizările făcute de televiziunile date

sunt neîndreptățite. În plus, invocând negocierile „între fostul primar interimar Silvia Radu și președintele Republicii Belarus, Alexandr Lukashenko”, știrii îi este conferită mai multă proeminență, iar concurenței – mai multă greutate electorală.

Eveniment nr.3. – amenajarea unui teren sportiv într-un sector al capitalei

Evenimentului acesta i-au dat importanță două dintre televiziunile monitorizate – Prime TV și Canal 2. Prime a intitulat subiectul „Un teren de volei, amenajat în curtea unui bloc din capitală”, iar Canal 2 – „Teren sportiv la Ciocana”, ambele subiectele având același conținut. Ele vizează amenajarea de către un agent economic a unui teren de sport, în cadrul campaniei „Fă ceva bun pentru Chișinău”, inițiată de candidata independentă Silvia Radu. În imagini apar mai multe persoane, inclusiv candidata, autorul solicitând opinia mai multor locuitori din preajma terenului despre inițiativă.

Într-un alt subiect din aceeași ediție, Prime TV precizează că „Silvia Radu este unicul candidat independent...” și că „în perioada în care a fost edil interimar i-a reușit să renoveze mai multe grădinițe, să deschidă terenuri de joacă pentru copii, iar ultima dispoziție semnată a fost instalarea semafoarelor inteligente la intersecția dintre șoseaua Balcani și strada Petricani...”.

Precizăm că, în aceeași zi, au început lucrările de reparație a două grădinițe de copii din sectorul Buiucani al capitalei, cu bani oferiți de România (câte un milion de lei). Acest eveniment însă a fost considerat irelevant de către mass-media analizate.

Concluzii

- NTV Moldova, în ultima zi de campanie electorală, a utilizat un subiect cu tematică socială în scopuri electorale în favoarea candidatului PSRM la funcția de primar al mun. Bălți.
- Prime TV, Publika TV și Canal 2 au favorizat în edițiile de știri concurența independentă Silvia Radu, inclusiv în subiecte cu tematică socială.
- Prin modul în care au reflectat anumite evenimente sociale, reporterii de la televiziunile vizate s-au îndepărtat de normele profesionale, prejudiciind astfel informarea adecvată a telespectatorilor.
- Niciuna dintre cele patru televiziuni nu și-a onorat angajamentele asumate pentru alegerile locale noi, fapt ce le pune în pericol credibilitatea lor.

Recomandări

- Televiziunile monitorizate să se ghideze în exclusivitate de normele legale și deontologice, valabile și în perioade extraelectorale.
- În activitatea cotidiană, televiziunile monitorizate să facă distincție clară între jurnalism și partizanat politic.
- CCA să demonstreze discernământ maxim la adoptarea Declarațiilor politicii editoriale în campaniile electorale.
- CCA, în campanii electorale, să acționeze operativ și hotărât în scopul curmării oricăror încercări ale radiodifuzorilor de a substitui munca de informare cu cea de agitație electorală.